

dan de optimisten dachten.¹ Anders gezegd: de Duitse eisen zouden stringenter worden, er zou in Nederland steeds minder te produceren en ook steeds minder te verdelen zijn. Dat bracht het gevaar van maatschappelijke chaos met zich. Wat zulk een chaos betekende, herinnerde Hirschfeld zich uit de beeldende verhalen van zijn vader omtrent de wantoestanden in het oude Rusland: de Russische revolutie was geen toeval geweest. De noden van de grote massa mocht men nooit uit het oog verliezen. Integendeel: een stabiele maatschappij had (zo interpreteerde hij de Franse utopische socialist Saint-Simon wiens werken veel indruk op hem gemaakt hadden) leidende figuren nodig die de voorziening in de noden van die massa tot uitgangspunt namen voor hun beleid.² Economische politiek was eigenlijk sociale politiek. Tijdens de bezetting moest hij er dus naar streven, de onvermijdelijke daling van het voorzieningspeil zoveel mogelijk te vertragen en naarmate die daling zich zou manifesteren, voor een zo strikt mogelijke distributie en prijsbeheersing te zorgen. Zwarte handel was uit den boze en moest tegengegaan worden (anders kreeg men tegenover een hongerende massa een kleine groep oorlogswinstmakers die zich alles konden veroorloven) en elke verstoring van het zorgvuldig opgebouwde distributie-apparaat (dat hij in ruime mate van NSB'ers wist vrij te houden) bracht, meende hij, het gevaar met zich dat het gehele stelsel zou afbrokkelen – een noodlottige ontwikkeling waarvan de maatschappelijk-weerlozen de eerste slachtoffers zouden worden.

Hoe paste het verzet in deze opzet?

Het paste er niet in. Nederland was nu eenmaal, zolang het bezet was, van Duitsland afhankelijk. Met saboteren en staken zou men, meende hij, niets anders bereiken dan dat de Duitsers de levensstandaard omlaag zouden schroeven. Tegen elke vorm van sabotage en tegen elke staking moest dus met kracht opgetreden worden. Dat was een Duits-, maar het was volgens Hirschfeld óók een Nederlands belang.

Er kwamen later verzetsgroepen die bevolkingsregisters (de basis van het distributie-apparaat) en distributiekantoren 'kraakten'. Dergelijke overvallen zag hij louter als aanslagen op een over het algemeen goed- en eerlijk-werkend distributiestelsel dat onder zijn energieke leiding opgebouwd was. Het verzet was in zijn ogen steeds een aanloop tot de complete chaos – daarom wees hij het af. Hij had er geen neiging toe en hij had er geen begrip voor. In zijn eigen hart had hij de verontwaardiging over de schanddaden van het Derde Rijk nooit naar boven laten komen; daarom kon hij met de verontwaardiging der illegalen nauwelijks meevoelen en in elk geval kon

¹ H. M. Hirschfeld, 29 dec. 1960. ² A.v., 19 nov. 1960.